

ЗВІТ

ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЖИТЛОВИХ ПРОГРАМ ТА РІШЕНЬ ДЛЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Чернівецька міська територіальна громада
Чернівецька область

Зміст

Вступ.....	2
Методологія дослідження.....	3
Перелік НПА, які застосовуються у сфері забезпечення житлових прав ВПО.....	5
Основні терміни та поняття.....	6
Аналіз результатів дослідження.....	7
Загальна інформація про кількість ВПО, зокрема тих, які потребують покращення житлових умов.....	7
Локальні програми, спрямовані на забезпечення житлових прав ВПО, у Чернівецькій МТГ.....	10
Національні житлові програми, які реалізуються у Чернівецькій МТГ.....	14
Інформаційна доступність.....	17
Висновки.....	18
Рекомендації.....	19

Вступ

Конституція України є основою правового регулювання житлового права в Україні. Саме у ст. 47 Конституції України закріплене право на житло кожного громадянина країни. Держава створює умови, за яких кожен громадянин може його будувати, купувати або орендувати. Людям, які потребують соціального захисту, влада на рівні держави та місцевого самоврядування надає житло безоплатно або за доступну плату, встановлену законом.

Внаслідок повномасштабної війни Російської Федерації проти України мільйони українців були вимушені покинути свої домівки та переміститись у більш безпечні регіони країни. Вони стали внутрішньо переміщеними особами. Проблема ж забезпечення ВПО житлом набуває дедалі гострішого характеру — як для держави, так і для громад, які їх приймають.

Команда благодійної організації «Благодійний фонд “Стабілізуєш Сервісез”» у межах проєкту «Підтримка спроможності системи соціального захисту населення щодо реєстрації внутрішньо переміщених осіб», який реалізується за підтримки Агентства ООН у справах біженців в Україні, проводить дослідження місцевих і національних політик у сфері житлових проблем ВПО та інших людей, які постраждали внаслідок війни.

Органи державної та місцевої влади реалізують різні програми підтримки ВПО, які втратили житло та були змушені переїхати в інші населені пункти. Частина таких програм підтримки існувала до 24 лютого 2022 року, а деякі почали втілюватися лише після повномасштабного вторгнення. У проєкті Плану відновлення України, презентованому у липні 2022-го, наявні довгострокові перспективи підтримки населення в умовах воєнного стану та після його припинення.

Скорочення надходжень до державного та місцевих бюджетів, непередбачувані наслідки і строки завершення війни створюють негативний вплив на розроблення та ухвалення довгострокових рішень у житловому секторі.

За прогнозами міжнародних інституцій, що довше триватиме війна, то більше населення країни потраплятиме у вразливе становище, а ресурси, які дозволяли б людям протриматися без сторонньої допомоги, будуть вичерпуватися. Саме тому важливо визначити реальну потребу ВПО у житлових програмах і програмах підтримки реалізації житлових прав (компенсація оренди, комунальних послуг тощо), а також забезпечити їхню доступність.

Методологія дослідження

Мета дослідження

Проведення аналізу житлових програм для ВПО, які реалізуються у цільових громадах, з метою розроблення рекомендацій, спрямованих на вдосконалення довгострокових житлових рішень на користь ВПО під час формування локальної житлової політики.

Об'єкт дослідження

Перешкоди в доступі ВПО до житлових програм, які діють у цільових громадах, зокрема з урахуванням забезпечення постійним та соціальним житлом.

Предмет дослідження

- Національні житлові програми для ВПО, які реалізуються у цільових громадах, зокрема наявність компенсації власникам житла за розміщення ВПО.
- Чинні місцеві цільові програми, інші місцеві нормативно-правові акти (положення, рішення, розпорядження, плани заходів тощо), спрямовані на забезпечення житлом ВПО, зокрема наявність компенсації власникам житла за розміщення ВПО.
- Інші житлові програми та рішення для ВПО, які реалізують у цільових громадах міжнародні та національні неурядові організації.

Завдання дослідження

1. Проаналізувати:
 - національні житлові програми для ВПО, які реалізуються у цільових громадах;
 - місцеві цільові програми та рішення, інші локальні НПА (положення, рішення, розпорядження, плани заходів тощо), спрямовані на забезпечення житлом ВПО;
 - житлові програми для ВПО, які реалізують у цільових громадах міжнародні та національні неурядові організації.
2. Зібрати дані про кількість ВПО, які потребують покращення житлових умов у цільових громадах, з урахуванням демографічних характеристик та потреб у покращенні житлових умов.
3. Розробити звіт про результати аналізу чинних житлових програм для ВПО у цільових громадах.

4. Розробити рекомендації та план адвокації необхідних змін для кожної цільової громади.
5. Провести презентацію дослідження у формі заходу, спрямованого на адвокацію запропонованих змін за участі зацікавлених сторін.

Географія дослідження: об'єднані територіальні громади України.

Період проведення дослідження: лютий — липень 2024 року.

Методи та інструменти дослідження

- Експертна оцінка місцевих цільових програм та інших НПА (положення, рішення, розпорядження, плани заходів тощо), спрямованих на забезпечення житлом ВПО.
- Експертна оцінка доступу до національних житлових програм для ВПО, які реалізуються у цільових громадах.
- Експертна оцінка житлових програм для ВПО, які реалізують у цільових громадах міжнародні та національні неурядові організації.
- Аналіз офіційних сайтів органів виконавчої влади та місцевого самоврядування щодо доступності інформації про чинні житлові програми для ВПО.

Джерела інформації

1. Сайти органів виконавчої влади та місцевого самоврядування територіальних громад.
2. Офіційні відповіді на запити згідно з вимогами Закону України «Про доступ до публічної інформації».
3. Статистична інформація щодо кількості ВПО, які потребують покращення житлових умов.
4. Місцеві НПА (положення, програми, рішення, розпорядження, плани заходів тощо).
5. Звіти про виконання житлових програм.

Перелік нормативно-правових актів, які застосовуються у сфері забезпечення житлових прав ВПО

- Конституція України.
- Цивільний кодекс України.
- Житловий кодекс України 1983 року.
- Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».
- Закон України «Про житловий фонд соціального призначення».
- Постанова КМУ «Деякі питання реалізації Закону України “Про житловий фонд соціального призначення”» (від 23.07.2008 № 682).
- Постанова Ради Міністрів УРСР і Укрпрофспілки «Про затвердження Правил обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, і надання їм жилих приміщень в Українській РСР» (від 11.12.1984 № 470).
- Стратегія державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та операційний план заходів з її реалізації у 2023–2025 роках (затверджені Розпорядженням КМУ від 07.04.2023 № 312).
- Порядок надання державної підтримки та забезпечення громадян доступним житлом (затверджений Постановою КМУ від 10.10.2018 № 819) — не фінансується з 2020 року.
- Постанова КМУ від 02.08.2022 № 856 (доступне іпотечне кредитування «Оселя»).
- Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті за Програмою «Надання пільгових іпотечних кредитів внутрішньо переміщеним особам» (затверджений Постановою КМУ від 28.04.2021 № 451), — за рахунок коштів гранту, наданого KfW.
- Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання пільгового довгострокового державного кредиту внутрішньо переміщеним особам, учасникам проведення антитерористичної операції (АТО) та/або учасникам проведення операції Об’єднаних сил (ООС) на придбання житла (затверджений Постановою КМУ від 27.11.2019 № 980), — не фінансується з 2020 року.
- Постанова КМУ «Питання забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України» (від 18.04.2018 № 280).
- Постанова КМУ «Деякі заходи з формування фондів житла, призначеного для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб» (від 29.04.2022 № 495).

- Постанова КМУ «Про затвердження Порядку компенсації витрат на тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб, які перемістилися у період воєнного стану і не отримують щомісячної адресної допомоги переміщеним особам для покриття витрат на проживання, у тому числі на оплату житлово-комунальних послуг» (від 19.03.2022 № 333).
- Постанова КМУ «Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо підтримки територій, що зазнали негативного впливу внаслідок збройного конфлікту на сході України» (від 04.10.2017 № 769).
- Локальні НПА (комплексні програми, рішення сесії місцевих рад, порядки виконавчих комітетів місцевих рад тощо).

Основні терміни та поняття

Внутрішньо переміщена особа в українському законодавстві — це громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання внаслідок чи для уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

Відповідно до п. 6 ст. 9 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», ВПО має право на створення належних умов для її постійного чи тимчасового проживання.

Основою правового регулювання житлових прав в Україні є Конституція України, яка в ст. 47 закріплює загальне право на житло. Держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду. Людям, які потребують соціального захисту, держава та органи місцевого самоврядування надають житло безоплатно або за доступну плату відповідно до закону. Нікого не можна примусово позбавити житла, виключно на підставі закону за рішенням суду.

Відповідно до Закону України «Про житловий фонд соціального призначення», **житловий фонд соціального призначення** — це сукупність соціального житла, що надається громадянам України, які відповідно до закону потребують соціального захисту. Окремі аспекти цього поняття висвітлені в постанові КМУ «Деякі питання реалізації Закону України “Про житловий фонд соціального призначення”» (від 23.07.2008 № 682).

Дещо інший підхід викладено в Житловому кодексі України. Так, п. 5 ч. 2 ст. 4 зараховує до житлового фонду соціального призначення

квартири в багатоквартирних житлових будинках, садибні (одноквартирні) житлові будинки, а також житлові приміщення в інших будівлях усіх форм власності, що надаються людям, які відповідно до закону потребують соціального захисту. Тобто не обмежує житловий фонд лише комунальною формою власності.

Питання, пов'язані з розміщенням ВПО у місцях тимчасового проживання, зокрема з дотриманням вимог, передбачених Постановою КМУ «Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб» (від 01.09.2023 № 930), а також з наданням соціальних послуг у громаді (притулок, підтримане проживання, стаціонарний догляд, паліативний догляд тощо) *це дослідження не охоплює.*

Аналіз результатів дослідження

Чернівецька міська територіальна громада розташована в Чернівецькому районі Чернівецької області. Адміністративний центр — місто Чернівці. До складу громади входить одне місто (Чернівці) та два села (Коровія і Чорнівка). Площа Чернівецької МТГ — 180,4 км², кількість населення — 270 578 людей.

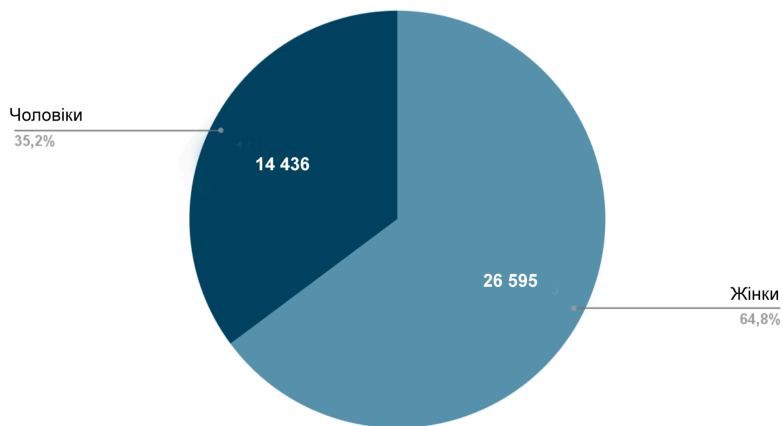
Загальна інформація про кількість ВПО, зокрема тих, які потребують покращення житлових умов

Щоб отримати статистичні дані про кількість ВПО, зокрема тих, які потребують покращення житлових умов у Чернівецькій територіальній громаді, було надіслано відповідні запити на доступ до публічної інформації.

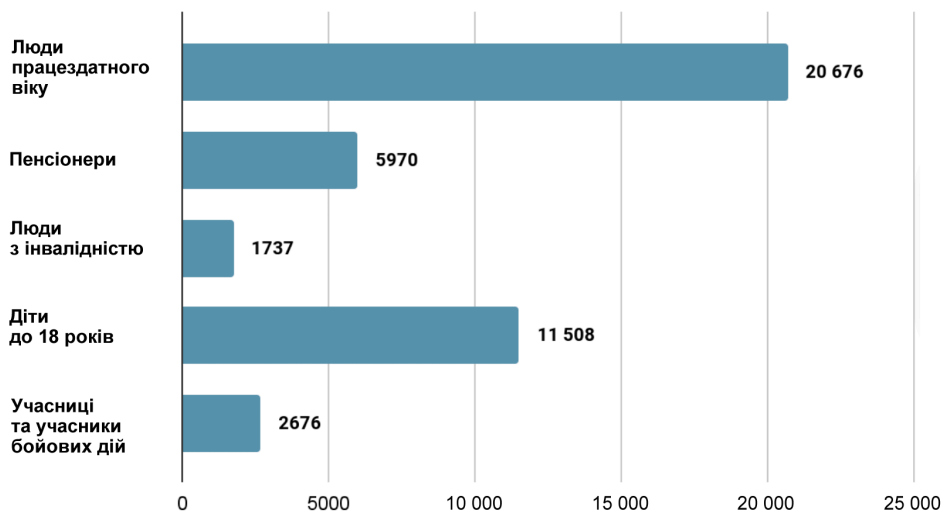
Станом на 31.07.2024 на території Чернівецької МТГ зареєстровані **41 031 ВПО (29 045 сімей)**, зокрема після 2022 року зареєстровані **39 352 ВПО.**

<i>Категорії</i>	<i>Кількість</i>
Зареєстровані ВПО (всього)	41 031
Зареєстровані ВПО з 2022 року	39 352
Сім'ї ВПО	29 045
Жінки	26 595
Чоловіки	14 436
Люди працездатного віку	20 676
Пенсіонери	5970
Люди з інвалідністю	1737
Діти до 18 років	11 508
Учасниці та учасники бойових дій	2676

Розподіл за статтю

Розподіл за соціальним статусом

До повномасштабної війни Російської Федерації проти України у Чернівецькій МТГ проживали лише **1679 ВПО**. Станом на 31.07.2024 ця цифра сягає 41 031 ВПО, тобто населення громади значно зросло внаслідок прибуття нових переселенців.

Станом на 21.03.2024 на обліку людей, які потребують надання житлового приміщення для тимчасового проживання з фонду житла, призначеного для тимчасового проживання ВПО, у виконавчому комітеті Чернівецької міської ради перебувають **623 сім'ї (1453 людини)**. Це **3,45% від загальної кількості ВПО**, які проживають у територіальній громаді.

Станом на березень 2024 року житлові потреби **740 ВПО** задоволені на підставі поданих 274 заяв власників житла. За лютий 2024-го нарахована компенсація за 21 316 людиноднів, протягом яких здійснювалося розміщення ВПО. Обсяг витрат, що підлягає компенсації, становить 314 837,32 грн (кошти УВКБ ООН).

У Чернівецькій МТГ сформовано рейтинговий список взятих на облік людей, які потребують отримання житла з фонду житла, призначеного для тимчасового проживання ВПО, з урахуванням вимог Постанови КМУ «Деякі заходи з формування фондів житла, призначеного для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб» (від 29.04.2022 № 495).

У липні 2022 року **п'ятьом сім'ям ВПО** (з 11 сімей ВПО), які перебували на обліку для отримання тимчасового житла, було видано ордери на заселення у п'ять квартир (загальна площа — 219,7 м²). Ці квартири у 2021 році Чернівецька МТГ придбала у комунальну власність за кошти субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо підтримки територій, що зазнали негативного впливу внаслідок збройного конфлікту на сході України.

На території Чернівецької МТГ функціонує модульне містечко, у якому живуть **102 сім'ї (220 людей) ВПО** (станом на 21.03.2024).

Для розв'язання питань соціального захисту ВПО Рішенням виконавчого комітету Чернівецької міської ради від 12.07.2022 № 378/22 утворено Координаційну раду з питань ВПО при виконавчому комітеті Чернівецької міської ради. Протягом 2022–2023 років Координаційна рада у Чернівцях провела 10 засідань, на яких обговорили питання забезпечення житлом ВПО та затвердили списки людей, які мають першочергове право на тимчасове житло. Було розподілено житлові приміщення та ліжкомісця у модульному містечку для ВПО відповідно до пріоритетності та Постанови КМУ.

Згідно з Примірним положенням про Раду з питань ВПО, Рішенням виконавчого комітету Чернівецької міської ради від 13.02.2024 № 77/3 затверджено Положення Ради з питань ВПО при виконавчому комітеті

Чернівецької міської ради. Розпорядженням Чернівецького міського голови від 07.03.2024 № 113-р затверджено персональний склад Ради з питань ВПО при виконавчому комітеті Чернівецької міської ради.

У 2024 році відбулося два засідання Ради, де обговорили низку проблемних питань, зокрема:

- реалізацію програми фонду тимчасового житла та нові програми оренди житла для ВПО;
- реалізацію програм грошової компенсації на покриття витрат за оренду житла для ВПО;
- вдосконалення наявних механізмів забезпечення ВПО житлом шляхом розроблення та внесення змін до державних програм компенсації за пошкоджене і знищене житло, програм пільгового кредитування тощо.

У квітні 2024 року у Чернівцях відбувся форум, в межах якого обговорювали інтеграцію ВПО, за підтримки ЄС і міжнародних організацій. Учасники обмінялися досвідом і практиками щодо адаптації ВПО і розширення підтримки на місцевому рівні.

Локальні програми, спрямовані на забезпечення житлових прав ВПО, у Чернівецькій МТГ

Для оцінки доступності національних житлових програм, які реалізуються у Чернівецькій територіальній громаді, а також для аналізу місцевих цільових програм та інших НПА, спрямованих на забезпечення житлом ВПО, відповідальним виконавцям цих програм були направлені запити.

У бюджеті Чернівецької МТГ на 2024 рік передбачені видатки на реалізацію *інвестиційного проєкту* «Підтримка ЄС у забезпеченні житлом внутрішньо переміщених осіб у Чернівцях» на загальну суму 507 104 300,00 грн. Зокрема, грантові кошти — 451 046 000,00 грн (еквівалент 10 456 400,00 євро); кошти бюджету міської територіальної громади (співфінансування проєкту) — 56 058 300,00 грн.

Мета реалізації грантового проєкту — забезпечення ВПО належними умовами проживання у новозбудованих багатоквартирних будинках з вищим за середній у місті нормативом енергозбереження (орієнтовна площа — 7500 км²; місткість — до 615 людей).

Рішенням виконавчого комітету Чернівецької міської ради від 22.11.2022 № 699/37 затверджені окремі питання розподілу приміщень модульного містечка на вул. Іларія Карбулицького. Розподіл відбувається між 65 сім'ями ВПО, які перебувають на квартирній черзі. Першочергове право на забезпечення приміщенням у модульному містечку мають

багатодітні сім'ї; сім'ї з дітьми; вагітні жінки; люди, які втратили працездатність; люди пенсійного віку з-поміж тих, житло яких зруйноване або непридатне для проживання внаслідок війни. У модульне містечко поселені 28 сімей ВПО (112 людей), водночас 37 родин ВПО відмовились від поселення.

Протягом 2022–2024 років отримано грантову підтримку для облаштування тимчасового житла для ВПО у Чернівцях за кількома проектами.

- Встановлення тимчасового модульного містечка для ВПО у Чернівцях в межах проекту **«Спеціальна програма підтримки України / EU4ResilientRegions»**, на облаштування якого Європейський Союз та Уряд Німеччини надали 3 000 000,00 євро. Угоду про співпрацю між виконавчим комітетом Чернівецької міської ради та Німецьким товариством міжнародного співробітництва GIZ, виконавцем проекту, підписано 24.06.2022. Модульне містечко розміщене на земельній ділянці за адресою: м. Чернівці, вул. Іларія Карбулицького. Встановлено вісім житлових блоків для проживання 225 людей, а також один адміністративно-побутовий блок, включно з внутрішнім устаткуванням, облаштовано сонячну електростанцію. Фінансування цих заходів здійснювало Німецьке товариство міжнародного співробітництва GIZ. За рахунок бюджету Чернівецької МТГ модульне містечко підключено до комунальної інфраструктури (водопровід, водовідведення, електромережа, забір сміття).
- Проект **«Підтримка ЄС для нагальних потреб розміщення внутрішньо переміщених осіб у м. Чернівці»**, що підтримується Північною екологічною фінансовою корпорацією (НЕФКО) в межах програми дій «Підтримка ЄС для нагальних потреб розміщення внутрішньо переміщених осіб в Україні». Його мета — покращення умов проживання та медичного обслуговування ВПО. 07.09.2022 укладено договір про грант з НЕФКО, розмір та валюта гранту — до 1 490 000,00 євро. Виплати за договором здійснюються НЕФКО за процедурою прямої виплати підрядникам. Проект передбачає реалізацію заходів з модернізації двох будівель у Чернівцях. Це будівля поліклініки (вул. Головна, 218), яка надаватиме медичну допомогу ВПО, а також будівля (вул. Шкільна, 25), яка слугуватиме місцем тимчасового проживання орієнтовно для 50 ВПО. Ремонтні роботи та облаштування приміщень перебувають на завершальному етапі.
- Підписано Меморандум про співпрацю з імплементації проекту **«Задоволення нагальних гуманітарних потреб найбільш вразливих жителів України»** між Міжнародною організацією з міграції (МОМ)

та виконавчим комітетом Чернівецької міської ради (23.02.2023). Мета Меморандуму — співробітництво для реалізації проєкту з облаштування тимчасового житла для ВПО у приміщеннях першого поверху будівлі, яка розташована за адресою: м. Чернівці, вул. Полетаєва, 10. Загальна площа — 423,5 м². MOM забезпечувала розроблення проєктно-технічної документації для виконання ремонтних робіт, застосування процедури MOM при відборі підрядника для ремонтних робіт, контроль ходу виконання робіт, оплату послуг компанії підрядника з ремонтних робіт та прийом послуг у підрядника. Наразі ремонтні роботи завершені, здійснюються заходи з безоплатної передачі майна громаді.

- Підписано Меморандум про співпрацю з імплементації проєкту **«Покращення житлових умов внутрішньо переміщених осіб на Сході України»** між Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, Міжнародною організацією з міграції, Чернівецькою ОВА та Чернівецькою міською радою з метою забезпечення житлом ВПО та людей, які мають необхідні професії, спеціальності та кваліфікації, з-поміж місцевих жителів Чернівецької МТГ (16.02.2024). Виконавцем проєкту є MOM за фінансування Уряду Німеччини через Кредитну установу для відбудови (KfW). Проєкт передбачає будівництво нового житла для оренди орієнтовно для 780 людей, серед яких не менше 80% — ВПО, до 20% — люди з необхідними професіями, спеціальностями і кваліфікаціями з-поміж жителів Чернівецької МТГ. Буде побудовано приблизно 260 квартир.

Для забезпечення належних умов реалізації соціально-економічних, особистих прав і свобод вимушених переселенців Розпорядженням Чернівецької ОВА від 14.12.2023 № 1285-р затверджено **Комплексну програму підтримки та інтеграції внутрішньо переміщених осіб, інших постраждалих від війни на 2024 рік.**

У межах виконання Програми у 2024 році заплановане здійснення низки заходів, зокрема:

- реалізація житлових та майнових прав ВПО;
- працевлаштування ВПО (заходи з популяризації підприємництва серед ВПО, проведення інформаційно-освітніх заходів про особливості заснування та розвитку власної справи);
- створення умов для інтеграції ВПО у територіальних громадах, які їх приймають;
- забезпечення належних умов проживання для ВПО, фінансова підтримка інших людей, які постраждали від війни;

- проведення інформаційної кампанії щодо прав та гарантій вимушених переселенців.

На реалізацію зазначених заходів виділені кошти з обласного бюджету (20 900 000,00 грн), з яких 8 500 000,00 грн заплановано спрямувати на реконструкцію та капітальний **ремонт приміщень і будівель для розміщення ВПО**. За I півріччя 2024 року використано кошти на загальну суму 608 000,00 грн, які спрямовано зокрема на:

- **444 500,00 грн** — проведення ремонтно-будівельних робіт приміщень та облаштування місць розміщення вимушених переселенців в ОКУ «Чернівецький обласний центр соціально-психологічної допомоги».
- **163 500,00 грн** — забезпечення належних умов для тимчасового проживання ВПО (оплата послуг з побутового обслуговування, зокрема прання білизни).

Комплексна програма підтримки та інтеграції ВПО на 2024 рік — важливий крок у забезпеченні соціально-економічних прав і свобод ВПО. Виділення коштів у розмірі 20 900 000,00 грн свідчить про серйозний підхід до вирішення цієї проблеми. Хоча наразі використано лише невелику частину коштів (608 000,00 грн), вже виконані роботи з реконструкції приміщень для ВПО і забезпечення побутових умов. Це позитивний результат, але для повного досягнення цілей Програми необхідно активізувати використання виділених коштів і продовжити реалізацію запланованих заходів.

В області також діє **Регіональна програма компенсації частини процентної ставки за іпотечними кредитами окремих категорій громадян у Чернівецькій області на 2023–2025 роки** (затверджена Розпорядженням Чернівецької ОВА від 26.07.2023 № 662-р). Для підтримки військовослужбовиць/вців, ветеранок і ветеранів війни та членів їхніх сімей, ВПО, які проживають (zareєстровані) у будь-якому населеному пункті Чернівецької області та які скористалися доступною іпотекою для придбання житла в межах державної Програми «ЄОселя», надається компенсація частини процентної ставки у розмірі 3% річних за іпотечними кредитами для придбання житла у Чернівецькій області.

На 2024 рік на зазначені цілі в обласному бюджеті виділені кошти у сумі 2 000 000,00 грн. За липень 2024-го компенсацію частини процентної ставки у розмірі 3% річних за іпотечними кредитами отримали 64 людини на загальну суму 283 600,00 грн.

Регіональна програма допомагає ВПО, а також військовослужбовцям/вцям, ветеранкам і ветеранам війни зменшити фінансове навантаження при придбанні житла у межах державної

Програми «ЄОселя». Це вагома підтримка на шляху інтеграції та стабілізації життєвих умов ВПО у регіоні.

На виконання Розпорядження Чернівецької ОВА від 23.02.2023 № 125-р (зі змінами) «Про затвердження Порядку і календарного плану використання у 2023 році коштів, передбачених в обласному бюджеті на виконання заходів Комплексної програми підтримки та інтеграції внутрішньо переміщених осіб, інших постраждалих від війни на 2023 рік», Розпорядження Чернівецької ОВА від 30.05.2023 № 411-р «Про внесення змін до Порядку використання у 2023 році коштів, передбачених в обласному бюджеті на виконання заходів Комплексної програми підтримки та інтеграції внутрішньо переміщених осіб, інших постраждалих від війни на 2023 рік», Розпорядження Чернівецької ОВА від 08.02.2024 № 111-р «Про затвердження Порядку і календарного плану використання у 2024 році коштів, передбачених в обласному бюджеті на виконання заходів Комплексної програми підтримки та інтеграції внутрішньо переміщених осіб, інших постраждалих від війни на 2024 рік» та на підставі ухвалених рішень виконавчого комітету Чернівецької міської ради, з березня 2023 року до січня 2024-го включно нараховано та виплачено часткову грошову компенсацію громадським об'єднанням, іншим організаціям, установам (закладам) Чернівецької МТГ за тимчасове розміщення ВПО на безоплатній основі у сумі **629 955,00 грн.** Це свідчить про цільове розподілення коштів, які не були використані на виконання заходів Комплексної програми.

На території Чернівецької МТГ відсутні комплексні місцеві житлові програми.

Національні житлові програми, які реалізуються у Чернівецькій МТГ

Державна спеціалізована фінансова установа «Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву» (далі — *Держмолодьжитло*) є виконавцем низки державних та регіональних програм, мета яких — забезпечення житлом ВПО. Такі програми реалізуються відповідно до:

1. Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання пільгового довгострокового державного кредиту внутрішньо переміщеним особам, учасникам проведення антитерористичної операції (АТО) та/або учасникам проведення операції Об'єднаних сил (ООС) на придбання житла (затверджений Постановою КМУ від 27.11.2019 № 980).
2. Порядку пільгового іпотечного кредитування внутрішньо переміщених осіб за рахунок коштів гранту, наданих Кредитною установою

для відбудови (KfW) (затверджений Постановою КМУ від 28.04.2021 № 451). Фінансування відбувається за рахунок грантових коштів Уряду Федеративної Республіки Німеччини через KfW.

Діють вісім місцевих житлових програм (шість обласних — у Вінницькій, Закарпатській, Запорізькій, Київській, Миколаївській, Одеській областях; дві міські — у Тернополі та Харкові), затверджені органами місцевого самоврядування. Передбачене забезпечення житлом ВПО шляхом надання пільгового кредиту або бюджетної підтримки.

Кількість зареєстрованих заяв від ВПО в усій Україні щодо участі у житлових програмах з 2021 року:

- Порядок № 980: 2021 рік — 9051; 2022 рік — 9117; 2023 рік — 9185; 2024 рік (станом на 01.06.2024) — 9215.
- Порядок № 451: 2021 рік — 22 286; 2022 рік — 30 505; 2023 рік — 35 244; 2024 (станом на 01.06.2024) — 36 472.

Надходження заявок на участь у програмі в межах Порядку № 980 залишається стабільними, з незначним, але постійним збільшенням щороку. Це свідчить про те, що програма актуальна, але її популярність зростає дуже повільно. Причиною такої ситуації можуть бути певні обмеження чи умови, які не сприяють значному зростанню кількості заявок. Надходження заявок на участь у програмі в межах Порядку № 451 зростає значно динамічніше. Така популярність серед ВПО може бути спричинена більш привабливими умовами або доступнішими критеріями відбору. Бачимо, що ВПО схильються до участі у програмі в межах Порядку № 451, що може сигналізувати про необхідність перегляду умов Порядку № 980 або створення нових ініціатив, які відповідали б потребам цієї групи населення.

Кількість ВПО, які скористалися житловою програмою в Україні

Документ	2021		2022		2023		2024		Разом	
	к-сть	млн грн	к-сть	млн грн	к-сть	млн грн	к-сть	млн грн	к-сть	млн грн
Порядок № 980	11	13,6	7	7,4	6	10,1			24	31,1
Порядок № 451	241	280,1	332	487,6	94	166,7	2	3,3	669	937,7
Місцеві програми	12	8,3			8	7,9	1	1,1	21	17,3

Держмолодьжитло надало лише узагальнені дані, у розрізі громад інформація відсутня, що створює перешкоди для аналізу реалізації програми у кожній громаді окремо.

ПрАТ «Українська фінансова житлова компанія» (далі — **ПрАТ «Укрфінжитло»**) утворено для розвитку іпотечного кредитування, зокрема забезпечення громадян України житлом. 100% акцій ПрАТ «Укрфінжитло» належить державі в особі Міністерства економіки України. Зокрема, ПрАТ «Укрфінжитло» є виконавцем державної Програми іпотечного кредитування «ЄОселя», що реалізується відповідно до [Постанови КМУ «Деякі питання забезпечення приватним акціонерним товариством “Українська фінансова житлова компанія” доступного іпотечного кредитування громадян України»](#) (від 02.08.2022 № 856). Цією Програмою можуть скористатися ВПО.

За інформацією, наданою ПрАТ «Укрфінжитло», станом на 12.06.2024 у Чернівецькій області видано один кредит. Сума виданого кредиту у 2023 році — 2 000 000,00 грн. Загалом в Україні обсяг фінансування цієї Програми у 2023 році становив 8,849 млрд грн (5855 кредитів). Обсяг фінансування у 2024-му, відповідно до фінансового плану, становить 19,2 млрд грн. Обсяг фінансування Програми «ЄОселя» не розподіляється за громадами.

За інформацією, розміщеною на [офіційному сайті](#) ПрАТ «Укрфінжитло», відсоток ВПО у розрізі клієнтів — позичальників в Україні, які скористалися даною житловою кредитною Програмою, з 2022 року та станом на червень 2024-го становить **1,8% від загальної кількості**.

Загальна кількість поданих заяв від ВПО через мобільний додаток порталу «Дія» в Україні з 01.08.2023 — 15 856. Але ВПО майже не користувалися даною Програмою. Це може свідчити про те, що вони не розглядають Програму як таку, що вирішить їхню житлову потребу. Серед причин такої ситуації — обмежені фінансові ресурси ВПО, підвищені ризики та відповідальність з отриманням кредиту, значна сума першого внеску.

У ПрАТ «Укрфінжитло» інформація щодо кількості заяв та виданих кредитів у розрізі громад відсутня, що створює перешкоди для аналізу реалізації Програми у кожній громаді.

На виконання **Постанови КМУ «Про затвердження Порядку компенсації витрат за тимчасове розміщення (перебування) внутрішньо переміщених осіб»** (від 19.03.2022 № 333) у Чернівецькій тергромаді діє Програма компенсації оренди житла, житлово-комунальних послуг («Прихисток»). Детальна інформація — у *таблиці*.

	<i>За 2022 рік</i>	<i>За 2023 рік</i>	<i>За I півріччя 2024 року</i>
Опрацьовано заяв на компенсацію	3957	3851	1613
Нараховано компенсацію витрат за розміщення ВПО	2774	3758	1590
Загальна сума компенсації, грн	4 468 748,29 (451 504,13 — за рахунок держбюджету)	5 954 250,40	1 917 338,01
Відмовлено	—	93	23

Програма має популярність, досить високий показник нарахування компенсацій витрат за розміщення ВПО та низький рівень відмов.

Інформаційна доступність

Для аналізу доступності інформації про житлові програми у Чернівецькій МТГ було досліджено офіційний [сайт громади](#). Тут, зокрема, є контактні дані для звернення до Чернівецького міського голови.

На сайті наявний підрозділ «[Рада з питань ВПО](#)», який містить детальну інформацію про членів Ради, протоколи її засідань, її план роботи на 2024 рік. Але відсутній окремий розділ «ВПО». Щоби знайти інформацію для ВПО, необхідно провести детальний пошук.

У підрозділі «[Житлова політика](#)» розміщена інформація про [перелік документів](#), необхідних для прийняття на облік ВПО, які потребують надання житлового приміщення з фондів житла для тимчасового проживання. Цей підрозділ містить примірник заяви про взяття на облік людей, які потребують надання житлового приміщення для тимчасового проживання з фонду житла, призначеного для тимчасового проживання ВПО, а також акт обстеження технічного стану житлового приміщення (будинку, квартири). Але на сайті не зазначена відповідальна особа, до якої можна звернутись у випадку виникнення запитань. Не зазначений і уповноважений орган, до якого слід подавати заяву для прийняття на облік ВПО, які потребують надання житлового приміщення з фондів житла для тимчасового проживання.

Крім того, на сайті Чернівецької міської ради не опубліковані відкриті списки людей, які потребують тимчасового житла з фонду тимчасового житла, а також не вказані критерії пріоритетності при постановці на облік.

У підрозділі «[Програми міста](#)» є посилання на [програми Департаменту соціальної політики](#), де опублікована Програма інтеграції внутрішньо переміщених осіб у Чернівецькій міській територіальній громаді на 2024–2025 роки. Також на цьому сайті можна знайти й усі інші рішення, програми та важливі документи. Він навігаційно доступний, але потребує доопрацювань для легшого пошуку інформації.

Висновки

Станом на 31.07.2024 на території всіх населених пунктів Чернівецької МТГ зареєстровані **41 031 ВПО (29 045 сімей)**, зокрема після 2022-го зареєстровані **39 352 ВПО**. Станом на березень 2024 року в Чернівецькій міській раді на обліку перебувають **623 сім'ї (1453 людини)**, які потребують тимчасового житла. Це лише **3,45%** від загальної кількості переселенців у громаді. Сформовано рейтинговий список людей, які претендують на отримання тимчасового житла (згідно з Постановою КМУ № 495).

У Чернівецькій МТГ реалізується державна соціальна Програма «Прихисток» відповідно до Постанови КМУ «Про затвердження Порядку компенсації витрат за тимчасове розміщення (перебування) внутрішньо переміщених осіб» (від 19.03.2022 № 333). Станом на березень 2024 року житлові потреби **740 ВПО** задоволені на підставі поданих 274 заяв власників житла.

У липні 2022 року п'ять сімей отримали ордери на заселення у квартири, придбані коштом держбюджету. На території громади функціонує модульне містечко для **102 сімей (220 людей)**.

За інформацією, наданою ПрАТ «Укрфінжитло», станом на 12.06.2024 у межах Програми «єОселя» у Чернівецькій області видано **один кредит**.

У бюджеті Чернівецької МТГ на 2024 рік передбачені видатки на реалізацію інвестиційного проєкту «Підтримка ЄС у забезпеченні житлом внутрішньо переміщених осіб у Чернівцях» на загальну суму 507 104 300,00 грн. На території громади також діє проєкт «Підтримка ЄС для нагальних потреб розміщення внутрішньо переміщених осіб у м. Чернівці», що підтримується Північною екологічною фінансовою корпорацією (НЕФКО) в межах програми дій «Підтримка ЄС для нагальних потреб розміщення внутрішньо переміщених осіб в Україні». Його мета — покращення умов проживання та медичного обслуговування ВПО.

Загалом у Чернівецькій МТГ реалізуються кілька проєктів, спрямованих на покращення житлових умов ВПО. Один з них передбачає будівництво багатоквартирних будинків, де зможуть проживати до 615 людей, інший — забезпечення житлом 780 людей шляхом будівництва нових будинків для оренди. Крім того, завершені ремонтні роботи у будівлі, де майно буде передане громаді для подальшого використання.

На сайті територіальної громади можна отримати інформацію про програми для ВПО.

Рекомендації

Згідно зі ст. 47 Конституції України, громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону. Отже, держава повинна створити умови, за якими кожна людина буде мати змогу побудувати чи придбати житло або взяти його в кредит, орендувати.

Для покращення локальних/місцевих політик у сфері житлових прав ВПО та інших людей, які постраждали внаслідок війни, зокрема розвитку соціального житла в Чернівецькій МТГ, надаємо низку рекомендацій.

На загальнонаціональному рівні:

- Напрацювати стратегію нової житлової політики на території України шляхом ухвалення нового житлового законодавства, яке відповідало б викликам сучасності та передбачало б механізми реалізації житлових прав ВПО.
- Розробити довгострокову державну програму забезпечення житлових прав ВПО у розрізі екстреного, тимчасового, постійного житла, проведення капітального і поточного ремонту, зокрема на умовах кредитування, а також фінансування для окремих соціальних категорій.
- Підвищити спроможність Рад з питань ВПО шляхом розроблення нормативно-правових актів, які б містили методичні рекомендації та правові механізми їх впливу на реалізацію і захист житлових прав ВПО.
- Збільшити фінансування місцевих бюджетів на будівництво нового житла для ВПО, реконструкцію житлового фонду, пільгове кредитування (залучення додаткового фінансування від міжнародних організацій, країн-донорів, грантових програм, розв'язання питання справедливого спрямування цих коштів, зокрема шляхом формування зведеної публічної інформації про потреби).

- Розробити порядок компенсації витрат ВПО на оренду житла з визначенням критеріїв та строків такої компенсації, а також залучати гранти для пільгового іпотечного кредитування ВПО.

На місцевому рівні:

1. Забезпечення житлом та ухвалення локальних НПА

- Оновити відкриті списки людей, які потребують тимчасового житла з фонду тимчасового житла.
- Передбачити кошти в місцевому бюджеті для формування фонду тимчасового житла для ВПО, провести інвентаризацію наявного житлового фонду, який може бути використаний для цих цілей.
- Продовжувати інвентаризацію вільних приміщень на території громади, що можуть бути переобладнані для тимчасового та соціального житла для ВПО.
- Розробити стратегію довгострокових житлових рішень для ВПО, зокрема за участю міжнародних гуманітарних організацій.
- Розробити та ухвалити комплексну програму підтримки ВПО для Чернівецької територіальної громади.
- Розробити місцеві житлові програми та стратегії, спрямовані на будівництво, реконструкцію житлових приміщень для розміщення ВПО залежно від їхніх потреб.
- Залучати Раду з питань ВПО до процесу ухвалення рішень щодо житла, зокрема до робочих груп для розроблення порядку розподілу тимчасового житла.
- Використовувати позитивний досвід інших органів місцевої влади у реалізації рішень щодо забезпечення житлових прав ВПО.
- Розглянути можливість створення револьверного фонду для фінансування майбутніх ініціатив з розвитку фонду соціального житла, що забезпечить фінансову стійкість без потреби у додаткових коштах.

2. Інформаційна доступність

- Широко інформувати ВПО про вимоги та процедури участі в житлових програмах на національному і місцевому рівнях. Підвищувати рівень поінформованості про можливості отримання тимчасового та соціального житла.
- Опублікувати на сайті відкриті списки людей, які потребують тимчасового житла з фонду тимчасового житла.
- Створити розділ «ВПО» на офіційному сайті і максимально наповнити його; додати інформацію про забезпечення прав ВПО, зокрема житлових, про наявні національні та локальні житлові програми.

Дослідження провела Благодійна організація «Благодійний фонд «Стабілізаційні Сервіси»» у лютому – липні 2024 року за фінансування Агентства ООН у справах біженців в Україні (УВКБ ООН).

Зміст цієї публікації є виключно відповідальністю БО «БФ «ССС»» та не може використовуватися, щоб відобразити думку Агентства.

Підписуйтеся на наш фонд у соціальних мережах, щоби слідкувати за дослідженнями системи соціального захисту населення, отримувати новини щодо допомоги постраждалим людям в Україні та дізнаватися про актуальні зміни законодавства.

КОНТАКТИ БЛАГОДІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ «Благодійний фонд "Стабілізаційні Сервіси"»

НАШ САЙТ:
<https://sss-ua.org>

ЕЛЕКТРОННА ПОШТА:
info@radnyk.org

FACEBOOK:
[@stabilizationsupportservices](https://www.facebook.com/stabilizationsupportservices)

INSTAGRAM:
[@stabilizationsupportservices](https://www.instagram.com/stabilizationsupportservices)

TELEGRAM:
[@SSS_Ukraine](https://www.t.me/SSS_Ukraine)

TWITTER:
[@SSS_Ukraine](https://www.twitter.com/SSS_Ukraine)